

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Sociální zabezpečení v EU
Social Security in the EU

Student:

Markéta Pavlíková

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Jana Drastíková, Ph.D

Ostrava 2010

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval (a) samostatně.

V Ostravě dne

.....

Vypracovala

Obsah

Úvod.....	5
1. Koordinace sociálního zabezpečení v Evropské unii	6
1.1. Právní předpisy.....	7
1.2. Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71.....	8
1.2.1. Provádění nařízení Rady (EHS) č. 1408/71	11
1.2.2. Osobní rozsah Nařízení 1408/71	11
1.2.3. Působnost nařízení Rady (EHS) č. 1408/71	12
1.2.4. Věcný rozsah nařízení Rady (EHS) č. 1408/71.....	14
1.3. Nařízení Rady a Evropského parlamentu (ES) č. 883/04.....	15
1.4. Principy koordinace.....	16
1.4.1. Aplikace právního řádu jediného státu	16
1.4.2. Rovné zacházení.....	17
1.4.3. Zachování nabytých práv (výplata dávek do ciziny).....	17
1.4.4. Zachování práv během jejich nabývání (sčítání dob pojištění).....	18
2. Důchodové pojištění v Evropské unii a České republice	20
2.1. Důchodový věk v zemích Evropské unie	21
2.2. Nárok na důchod od jiného státu.....	21
2.3. Výplata důchodu do zahraničí.....	22
2.3.1. Výplata českých důchodu do zahraničí.....	23
2.4. Čeští občané pracující v jiném členském státě Evropské unie	24
2.4.1. Zaměstnanci činní v jiném členském státě	24
2.4.2. Vyslaní pracovníci.....	25
2.4.3. Osoby samostatně výdělečně činné v jiném členském státě	26
2.4.4. Dobrovolné důchodové pojištění v České republice.....	26
2.5. Občan Evropské unie pracující v České republice	27
2.6. Výpočet důchodu.....	27
2.6.1. Konstrukce důchodu v České republice	28
3. Provádění důchodové pojištění v Evropské unii a České republice	31
3.1. E – formuláře.....	31
3.1.1. Formuláře týkající se důchodového pojištění.....	32

3.2.	Realizace výplat důchodů za rok 2007	34
3.2.1.	Výplaty důchodů s mezinárodním prvkem	34
3.2.2.	Statistické údaje z oblasti mezinárodních agend	35
3.3.	Realizace výplat důchodů za rok 2008	39
3.3.1.	Výplata důchodů s mezinárodním prvkem	39
3.3.2.	Statistické údaje z oblasti provádění důchodového pojištění	40
Závěr		44

Seznam použité literatury

Seznam tabulek a grafů

Seznam příloh

Úvod

Volný pohyb pracovníků dává občanům Evropské unie právo k tomu, aby si hledali práci v jiném členském státě a pracovali bez pracovního povolení. Opravňuje občany, aby po ukončení pracovního poměru zůstali v dané zemi. Pracovníkům se dostává stejného zacházení jako občanům tohoto státu, ať už jde o přístup k pracovním příležitostem, pracovní podmínky či sociální a daňové výhody.

Cílem této bakalářské práce je popsat jednotlivé principy koordinace a přiblížit jak je to s důchody v zemích Evropské unie a v České republice. Použité informace jsem čerpala z odborné literatury, jež byla věnována tomuto tématu. Dále z materiálu poskytnutých pracovníky ČSSZ a především z internetových stránek.

První část práce je věnována samotné koordinaci systémů sociálního zabezpečení. Zaměřila jsem se na hlavní právní předpisy, jež koordinaci upravují. Vymezila jsem, na které státy se předpisy vztahují a co obsahuje je jeho věcný a osobní rozsah. V této kapitole jsem uvedla také nové nařízení, jež má nahradit současné a také jak se liší a v čem je jiné. Na závěr této části jsem blíže popsala jednotlivé principy koordinace.

Druhá část je zaměřena už konkrétněji a to na důchodové pojištění v Evropské unii a České republice. V této kapitole jsem uvedla jak je to s důchodovým věkem v jednotlivých členských státech. Dále kdy vzniká nárok na důchod od jiného státu, jak je to s výplatou důchodů do zahraničí. Věnovala jsem se i problematice českých pracovníků, jež pracují v jiném členském státu a naopak občanů Evropské unie pracujících v České republice.

Poslední kapitola se týká provádění důchodového pojištění. Věnovala jsem se realizaci výplat důchodů za rok 2007 a 2008, uvedla jsem, do kterých zemí Evropské unie jsou důchody nejčastěji vypláceny.

1. Koordinace sociálního zabezpečení v Evropské unii

Evropské předpisy, jež jsou účinné od roku 1971, upravují koordinaci systémů sociálního zabezpečení v zemích Evropské unie a také některé problematické situace, které mohou v této souvislosti vzniknout.

Jestliže by systémy sociálního zabezpečení na úrovni jednotlivých zemí Evropské unie nebyly koordinovány, lidé by tak byli vystaveni riziku. Ať už by se jednalo o situaci, kdy by se ocitli bez pojištění či ztratili své nároky a nebo dokonce museli odvádět dvojité pojistné. Proto je vhodné, aby byla zavedená určitá pravidla, která by platila ve všech členských státech.

Evropské předpisy nesjednocují jednotlivé vnitrostátní systémy ani je nenahrazují jednotným evropským systémem. Jednotlivé země si mohou stanovit pravidla pro fungování svých systémů sociálního zabezpečení. Určí si, jaké dávky budou poskytovat, v jaké výši a komu. Členské státy však nesmí porušit princip týkající se rovného zacházení s občany a to bez ohledu na jejich státní příslušnost.

Pravidla koordinace se týkají zejména občanů členských států Evropské unie. Občanů, jež se pohybují v rámci Evropské unie a jsou zaměstnaní, pracují jako státní zaměstnanci nebo jako osoby samostatně výdělečně činné. V neposlední řadě také občanů, kteří jsou v důchodech nebo studují. Principy se vztahují i na rodinné příslušníky těchto občanů či jejich pozůstalé i v případě, že nemají státní příslušnost žádného členského země Evropské unie.

Pro státní příslušníky nečlenských zemí a jejich rodinné příslušníky a pozůstalé jsou tato pravidla koordinace platná od roku 2003. Pouze v případě, že jim bylo poskytnuto povolení k pobytu na území jednoho z členských států Evropské unie. Podmínkou je také skutečnost, že se musí jednat o tzv. přeshraniční případ. Což je situace, jenž se netýká pouze jednoho členského státu. Příkladem je občan, který pracuje v jednom členském státě a studuje v jiném členském státě.

Na úrovni Evropské komise se koordinací systémů zabývá Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti. Co se týká praktických otázek této koordinaci, řeší je již zmíněná Administrativní komise pro sociální zabezpečení migrujících pracovníků. Poradním orgánem Evropské komise v této problematice je Poradní výbor pro sociální zabezpečení migrujících pracovníků.

Administrativní komise sociálního zabezpečení migrujících pracovníků

Administrativní komise se skládá ze zástupců vlád všech členských států. Reprezentantům napomáhají podle jejich potřeby specializovaní poradci.

Mezi úkoly komise patří mnoho povinností. Především vyřizuje administrativní otázky. Příslušné úřady, instituce a soudy členských států posílají tomuto orgánu žádosti. Žádosti se týkají především překladů dokumentů, které se vztahují k provádění Nařízení 1408/71. Překlady jsou aplikovány na žádosti, jež předložili osoby, kterým může vzniknout nárok na dávky. Komise napomáhá a rozvíjí spolupráci mezi členskými státy. Vylepšuje metody pro výměnu informací. Tím, že mezi institucemi pro telematickou výměnu buduje informační toky. Touto modernizací se snaží především o urychlení přiznávání dávek.

Poradní výbor pro sociální zabezpečení migrujících pracovníků

Poradní výbor se skládá ze zástupců členských států. Členský stát je zastoupen vždy dvěma představiteli vlády, ze kterých musí být nejméně jeden členem Administrativní komise. Jsou zde dva zástupci odborů a dva zástupci zaměstnavatelských organizací. Vždy musí být jmenován jeden náhradník za každou kategorii a ze všech členských států. Soupis členů a náhradníků je zveřejněn v Úředním věstníku Evropské unie.

V čele Poradního výboru je představitel Komise. Funkční období je stanoveno na dva roky a výbor se schází nejméně jednou za rok.

Činnost Poradního výboru spočívá v především ve formulaci hlediska k obecným či podstatným záležitostem pro Administrativní komisi.

1.1. Právní předpisy

Ustanovení Společenství týkající se koordinace systémů sociálního zabezpečení existují po celou dobu již posledních 50 let. Tyto předpisy byly postupně aktualizovány, vylepšeny a mnohokrát došlo k jejich rozšíření. V současné době jsou obsaženy v nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a č. 574/72. Tato nařízení Rady jsou aplikována přímo. Nevyžadují, aby byla včleňována do národního práva. Jsou nadřazena jak právu vnitrostátnímu, tak i mezistátním smlouvám o sociálním zabezpečení.

Dále zde můžeme zařadit judikáty Soudního dvora Evropských společenství a rozhodnutí vydaná Administrativní komisí sociálního zabezpečení migrujících pracovníků.

Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení se vztahuje na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a na členy jejich rodin, jež se pohybují na území Společenství. Poslední aktualizací již zmíněného nařízení bylo nařízení Komise (ES) č. 598/2008.

1.2. Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71

Nařízení 1408/71 je doplněno o nařízení Rady (EHS) č. 574/72, jež vymezuje postup jak má být nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 prováděno. Nařízení definuje předpoklady pro přiznávání nároků ze sociálního zabezpečení. Jsou stanoveny pro občany, kteří vykonávají práci v jiném členském státě, než ve kterém sídlí.

Pro účely tohoto nařízení je třeba vymezit několik pojmů:

Zaměstnaná osoba a samostatně výdělečně činná osoba

Za zaměstnanou a samostatně výdělečně činnou osobu je považována každá osoba, jenž je pojištěna, ať už povinně či nepovinně. Ale samozřejmě se zřetelem k pojistné události, které jsou chráněny oblastmi sociálního zabezpečení pro již zmíněné osoby.

Přeshraniční pracovník

Přeshraničním pracovníkem je označena jakákoliv zaměstnaná osoba či samostatně výdělečně činná. Vykonává práci na území jednoho členského státu, ovšem sídlí v jiném členském státě. Do onoho státu se vrací každý den nebo párkrát za týden.

Sezónní pracovník

Tímto pracovníkem rozumíme zaměstnanou osobu, která odjíždí do jiného členského státu, než ve kterém sídlí. Odchází za prací, která má sezónní charakter. Pracuje pro podnik či zaměstnavatele na dobu, jenž nesmí překročit osm měsíců. Ve státě pobývá po celou dobu své práce.

Sezónní práce je taková práce, která spočívá v závislosti na střídání se ročních období a každý rok se opakuje.

Uprchlík

Za uprchlíka je považována osoba, která v důsledku událostí, odešla mimo svou rodnou vlast. Má oprávněně strach před stíháním z příčin rasových, národnostních nebo například náboženských. Nebo z důvodu zastávání se určitých politických názorů.

Osoba bez státní příslušnosti

Pojem označuje osobu, která není podle právních předpisů členského státu považována za občana daného státu. Jakákoliv osoba bez státní příslušnosti má závazky vůči státu, ve němž se nachází. Musí dodržovat zákony a nařízení dané země. A zároveň je povinna dodržovat veškerá opatření na udržení veřejného pořádku.

Rodinný příslušník

Osoba, jenž je přijata za rodinného příslušníka či stanovena právními předpisy, podle nichž jsou udělovány dávky, jako člen domácnosti. Dále je za rodinného příslušníka považována osoba označena právními předpisy členského státu, ve kterém daná osoba bydlí ale jen v některých případech. Zejména v případech, kdy předpisy za rodinného příslušníka považují osobu, která pobývá se zaměstnanou či samostatně výdělečně činnou osobu ve společném obydlí.

V případě, kdy dávky jsou určeny pro invalidní osoby a jsou udělovány v souladu se zákony členského státu všem státním příslušníkům daného státu, jenž splňuje stanovené podmínky, rodinný příslušník je definován jinak. Označuje přinejmenším manžela či manželku osoby samostatně výdělečně činné či zaměstnané osoby. Stanovuje i studenta a děti dané osoby, jenž jsou nezletilé či odkázané na její výživu.

Pozůstalý

Pozůstalý je osoba, jenž je přesně určena či schválena právními předpisy. Podle těchto předpisů jsou osobě přiznávány dávky. Ovšem jen tehdy, když je za pozůstalého pokládána osoba, která se zemřelým pobývala ve společné domácnosti. Tato situace je považována za uskutečněnou, jestliže osoba byla na zesnulého odkázána stravou.

Bydliště

Pod tímto pojmem chápeme trvalé bydlení.

Pobyt

Je vymezen jako dočasné, přechodné bydliště.

Právní předpisy

Označují zákony, nařízení a další ustanovení pro každý členský stát.

Příslušný úřad

Zahrnuje ministra, rovnocenného odborníka odpovědného za systémy sociálního zabezpečení na celém území členského státu nebo na části daného státního území.

Kompetentní instituce

Označuje instituci, u níž je osoba pojištěna v době použití dávky. Lze jí chápat také jako instituci, která je nazvána oprávněným úřadem daného členského státu.

Kompetentní stát

Kompetentní stát je členský stát a na jeho území se nachází sídlo kompetentní instituce.

Doby pojištění

Jsou to tzv. příspěvkové doby nebo doby zaměstnání či doby samostatně výdělečně činnosti. Doby uznané právními předpisy, podle kterých jsou splněny a veškeré náhradní doby a to v případě, kdy je příslušné právní předpisy pokládají za rovnocenné dobám pojištění.

Doby zaměstnání a doby samostatné výdělečné činnosti

Znamenají doby definované nebo doby uznané právními předpisy, podle kterých jsou splněny a každé náhradní doby. Opět v případech, kdy jsou právními předpisy považovány za stejné s dobami zaměstnání nebo dobám samotné výdělečné činnosti.

Za doby zaměstnání jsou rovněž považovány doby získané dle výjimečných systémů pro státní úředníky.

Dávky a důchody

Jsou zde zahrnuty všechny dávky a důchody i veškeré jejich součástí, které jsou placené z veřejných fondů. Patří tady i dodatkové dávky a jednorázové peněžité dávky. Ty mohou být použity na vyplácení důchodů.¹

1.2.1. Provádění nařízení Rady (EHS) č. 1408/71

Nařízení je obvykle aplikováno takovou institucí členského státu, která poskytuje dávky sociálního zabezpečení vnitrostátně. V praxi se nařízení provádí pomocí tzv. evropských formulářů. Formuláře slouží také pro zajištění rychlé a účinné komunikace mezi institucemi sociálního zabezpečení. Jsou vypracovávány Administrativní komisí. Ve formulářích jsou zahrnuty informace, které jsou pro prokázání nároku a přiznání a stanovení dávky zapotřebí.

Lidé cestují velmi často do jiných členských států. Důvody jsou různé. Ať už odjíždějí do zahraničí z důvodů pracovních, studijních či jako turisté. Před odjezdem občana je nutné, aby byl informován příslušnou institucí sociálního zabezpečení, a jaký typ formuláře má použít. Proto občan, který vyjíždí do zahraničí, si nesmí tento formulář zapomenout vyřídit. I přesto, že tak neučiní a zapomene, nárok na dávku uplatnit může. Ovšem musí počítat s tím, že dojde ke značnému zpoždění při rozhodování instituce o udělení nároku na dávku.

Evropské formuláře vyplňují nikoli občané sami ale pouze k tomu oprávněné instituce. Formuláře nejsou volně k dispozici. Jestliže si občan vyžádá formulář, vydá mu jej příslušná instituce.

Mezi státy, které uplatňují evropské právo sociálního zabezpečení, se řadí všechny členské státy Evropské unie a země ESVO – Norsko, Lichtenštejnsko, Island a Švýcarsko.

1.2.2. Osobní rozsah Nařízení 1408/71

V oblasti sociálního zabezpečení se ochrana předpisů Evropského společenství vztahuje na:

- občany členského státu Evropské unie, popřípadě Evropského hospodářského prostoru,

¹ <http://www.mpsv.cz/cs/550>

- osoby bez státní příslušnosti a na uprchlíky bydlící na území členského státu Evropské unie,
- rodinné příslušníky a pozůstalé již zmíněných osob bez ohledu na to, jaká je jejich státní příslušnost,
- za jistých okolností i na občany třetích států.²

Koordinální nařízení je možno aplikovat pouze v případě, kdy osoba migruje. Není možné se na nařízení odvolat, jestliže nedojde k pohybu přes hranice. Ani tehdy, když se občan shledá s národními diskriminačními normami. Z jakého důvodu osoba přechází hranice, není rozhodující. Pochopitelně se ale musí jednat o čistě ekonomické důvody.

I když byl občan zaměstnán po celý svůj život v jediném členském státě a jako důchodce se odstěhoval do jiného členského státu, nařízení se bude používat i v tomto případě. Co se týče doby studia v zahraničí, je posuzována jako příprava na budoucí zaměstnání.

Významný rozsudek, jenž rozšiřuje rozsah ustanovení, navrhuje členským státům, aby výhody týkající se důchodů, byly aplikovány rovněž na zaměstnané či výdělečně činné osoby jiného členského státu.

1.2.3. Působnost nařízení Rady (EHS) č. 1408/71

Působnost ve vztahu k osobám členských států

Nařízení vymezuje, na které osoby se tento předpis vztahuje. Jedná se o:

- Osoby zaměstnané nebo samostatně výdělečně činné a studenty, jež jsou podřízeni či byli podřízeni právním předpisům. Zároveň jsou také státními příslušníky jednoho či více členských států. Jedná se i o osoby, které nemají státní příslušnost a o uprchlíky, jenž bydlí na území jednoho z členských států. Vztahuje se též na rodinné příslušníky výše uvedených osob nebo pozůstalé.
- Na pozůstalé po zaměstnaných či samostatně výdělečně činných osobách a po studentech, které podléhaly právním předpisům jednoho či více členských států. A to bez ohledu na jejich státní příslušnost v případě, kdy pozůstalí těchto

² <http://www.mpsv.cz/cs/540>

osob jsou státními příslušníky jednoho z členských států. Nebo jsou osoby bez státní příslušnosti či uprchlíky, kteří bydlí v jednom z členských států.

V rámci tohoto rozsahu se vyskytuje několik následujících pracovníků splňující podmínky, které jsou stanovené nařízením. Na tyto kategorie se dále vztahují mimořádné směrnice a to vzhledem k tomu, jaký druh práce vykonávají. Tyto směrnice obvykle stanovují rozdílné požadavky na vybrané dávky. Například u přeshraničních pracovníků.

Jedná se o tyto kategorie pracovníků:

Státní zaměstnanci: Tito zaměstnanci jsou pojištěni v zemi vládní instituce, která je zaměstnává.

Námořníci: Osoba pracující jako námořník na palubě lodi, jež pluje pod vlajkou určitého členského státu, je pojištěna v tomto státě. I přesto, že žije v jiném státě.

Pracovníci v mezinárodní dopravě: Jestliže je osoba zaměstnaná v podniku, jenž provozuje služby mezinárodní dopravy, je pojištěna ve členském státě, ve kterém podnik sídlí. Jedná se o služby zejména silniční, letecké, vlakové dopravy či vnitrozemské plavby.

Osoby zaměstnané při diplomatických misích a konzulárních úřadech: Osoba je pojištěna ve státě, ve kterém vykonává zaměstnání. To znamená stát, kde se diplomatická mise či konzulární úřad nachází. V případě, že je osoba státním příslušníkem pověřujícího nebo vysílajícího státu, může se rozhodnout pro pojištění v tomto státě.

Osoby odvedené do služby v ozbrojených silách: Pojištění se vztahuje k zemi, v jejíž ozbrojených silách osoba slouží.³

Působnost ve vztahu k osobám třetích zemí

Vztahuje se pouze na případy, kdy občané zároveň vykonávají následující podmínky:

- Legálně se zdržují na území členského státu.
- Jsou v situaci, která není v nijakém ohledu omezena územím jednoho členského státu. Například pokud občan pracoval jen ve třetím státě a jednom členském státě. Koordinační nařízení není použito. Případ je hodnocen podle vnitrostátní právní úpravy.

³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=26&langId=cs>

1.2.4. Věcný rozsah nařízení Rady (EHS) č. 1408/71

Nařízení se aplikuje na veškeré právní předpisy, které se vztahují na následující oblasti sociálního zabezpečení:

- dávky ve stáří,
- dávky pozůstalým,
- dávky v invaliditě,
- dávky v nezaměstnanosti,
- dávky při pracovních úrazech a nemocech z povolání,
- pohřebné,
- rodinné dávky,
- dávky v nemoci a mateřství.⁴

Věcný rozsah je vztažen na všechny obecné i zvláštní systémy sociálního zabezpečení. Ať už jde o příspěvkové či nepříspěvkové systémy. Výjimkou jsou však zvláštní nepříspěvkové systémy. Jde o takové, ke kterým se vztahují pouze ty dávky orientované na ojedinělý problém v některých z členských států. Jedná se například o řešení chudoby nebo řešení takové situace, týkající se zdravotně postižených osob.

Nařízení se také nevztahuje na sociální a lékařskou péči. Dávky na sociální a lékařskou péči jsou vypláceny v závislosti na prověřování majetkových poměrů. Tyto dávky nejsou spojené s některou z výše uvedených. Nezahrnujeme zde ani dávky vyplývající z dohod mezi zaměstnavateli a odbory. Ani takové, které jsou prohlášeny státními úřady za závazné. Jsou to většinou případy penzijních připojištění a systémů předčasných důchodů. A v neposlední řadě zde nezařazujeme dávky pro oběti války nebo důsledků války a dávky podle speciálních systémů pro státní zaměstnance.

Nařízení Rady (EHS) č. 574/72 stanovuje pravidla, podle kterých má být nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 aplikováno. Nařízení vymezuje předpoklady pro přiznávání nároků ze sociálního zabezpečení. Jsou stanoveny pro občany, kteří vykonávají práci v jiném členském státě, než ve kterém sídlí. Poslední aktualizací tohoto nařízení je nařízení Komise (ES) č. 120/2009.

⁴ Koldinská, K., Tomeš, I. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. Praha: C.H. Beck, 2007, 246 s

1.3. Nařízení Rady a Evropského parlamentu (ES) č. 883/04

Nařízení Rady (ES) č. 1408/71 a č. 574/72 budou nahrazeny nařízením Rady a Evropského parlamentu (ES) č. 883/04 ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 988/2009 a prováděcího nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009. To je nová verze legislativního balíčku, uvedená jako „modernizovaná“ koordinace, jenž bude platná 1. května 2010.

Základní principy koordinace nebudou změněny ve srovnání se současnými koordinačními pravidly. Modernizované nařízení, stejně jako současné, nevytváří nová pravidla sociálního zabezpečení, ale garantuje, že práva v oblasti důchodového pojištění jsou v rámci evropské mobility zachována.

Modernizovaná koordinace se bude týkat pracovníků a jejich rodinných příslušníků a osob, které nemají vazbu na nějaké zaměstnání.

Administrativní procesy budou vylepšeny, aby občanská práva byla účinnější. Výměna dat v elektronické podobě bude směřovat k rychlejšímu a efektivnějšímu rozhodování, a budou více uživatelsky přívětivé služby pro občany.

K výrazné změně v oblasti koordinace sociálního zabezpečení mělo dojít právě přijetím nového nařízení, jež by celou agendu koordinace zjednodušilo a zpřehlednilo, reagovalo by na současný vývoj a rovněž by zakomponovalo některé důležité principy a výklady, jež do oblasti koordinace přinesla judikatura Evropského soudního dvora.⁵

Aby se koordinace přizpůsobila vývoji právní úpravy sociálního zabezpečení v jednotlivých státech, objeví se nové dávky, předčasné odchody do důchodu a rodičovské příspěvky.

Nástroje a strukturované postupy, prostřednictvím kterých se zlepší služby pro uživatele, jsou nejdůležitějším přínosem těchto nových nařízení. Dalším významným krokem v rámci nařízení, je spuštění nové informační sítě. Jde o síť EESSI, což je Elektronická výměna informací o sociálním zabezpečení. Mezi orgány jiných zemí bude zahájen elektronický dialog. Měly by se značně usnadnit jednotlivé kroky, jež musí občané podstoupit a také zaniknou papírové formuláře.

Členské státy musí nové nařízení realizovat v období do devíti měsíců. Zároveň potřebují určitou dobu, aby upravily své vlastní systémy. Proto bylo vymezeno pro elektronickou výměnu dat přechodné období dvou let. Všechny státy by tuto

⁵ Tomeš, I.; Koldinská, K. *Sociální právo EU*. Praha: C. H. Beck, 2003. 284 s. ISBN 80-7179-831-2

elektronickou výměnu dat měly používat pro výměnu informací mezi jednotlivými správami sociálního zabezpečení. Tento nástroj by měly začít používat od března 2012.

1.4. Principy koordinace

Mezi základní principy koordinace řadíme:

- aplikace právního řádu jediného státu,
- rovné zacházení,
- zachování nabytých práv,
- zachování práv během jejich nabývání.

Tyto principy vyplývající z Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 zabezpečují úspěšnou a bezkonfliktní použití koordinace. „Jsou tedy zárukou, že každému migrujícímu pracovníku v rámci EU bude zajištěna jeho sociální ochrana stejně, jako kdyby za prací nemigroval, ale pracoval ve svém státě bydliště.“⁶

1.4.1. Aplikace právního řádu jediného státu

Co se týče tohoto prvního principu, nesmí nastat situace, aby osoba samostatně výdělečně činná nebo osoba zaměstnaná nebyla v žádném členském státě pojištěna. Zároveň ale nesmí být pojištěna ve více členských státech současně. To by znamenalo, že by osoba musela platit více příspěvků. Podle toho v kolika zemích by byla pojištěna. Týká se to jak již zmíněných zaměstnaných osob a osob samostatně výdělečně činných, které se rozhodly k přechodu přes hranice.

Existují členské státy, kde je pojištěná každá osoba, jenž má v daném členském státě bydliště. Můžeme uvést například Dánsko. Na druhou stranu jsou státy, které používají odlišné kritérium. Podle tohoto kritéria je pojištěna opět každá osoba. Ovšem kritérium spočívá v tom, že v daném státě musí osoba pracovat. Jako příklad uvedu Německo. Bez existence koordinace by uplatnění rozdílných kritérií pro pojištění, které plynou ze systémů sociálního zabezpečení, mohlo způsobit rozpor v zákonech.

⁶ Tomeš, I.; Koldinská, K. *Sociální právo EU*. Praha: C. H. Beck, 2003. 284 s. ISBN 80-7179-831-2

Negativní kolize znamená, že by osoba nebyla pojištěná ani v jednom členském státě. Může však nastat stav u pracovníka, který sídlí v Německu, ale pracuje v Dánsku. Pracovník by tak nebyl v Dánsku pojištěný, protože zde nemá trvalé bydliště. Zároveň ovšem podle německého zákona by také nebyl pojištěn. A to z důvodu toho, že v dané zemi nepracuje.

Za jiné situace může dojít k pozitivní kolizi. Kompetentní osoba je pojištěna ve dvou členských státech současně. Jako příklad můžeme uvést pracovníka, který bydlí v Dánsku a pracuje v Německu. Pojištěný by byl v obou zemích. V Dánsku má trvalé bydliště a v Německu pracuje.

Negativní i pozitivní kolize zákonů mohou ohrozit volný pohyb pracovníků. K tomu, aby k negativním a pozitivním rozporům nedocházelo, slouží právě již zmíněné Nařízení 1408/71. Předpis vymezí kritéria, podle nichž bude uplatněna jen jedna národní legislativa. Podle obecného pravidla je uplatňována legislativa té země, kde zaměstnaná osoba či osoba samostatně výdělečně činná pracuje. A to bez ohledu na místo jejího bydliště.

1.4.2. Rovné zacházení

Zákony o sociálním zabezpečení v zemi, do které pracovník migruje, zahrnují dodatky, z nichž plyne diskriminace z důvodu státní příslušnosti. Může spočívat jednat v kvalifikačních podmínkách či podmínkách pro vyplácení peněžních dávek.

Podstatná zásada jako jedna z pilířů Smlouvy, jež patří mezi zakládající smlouvy Evropského společenství, spočívá v zákazu veškeré diskriminace z důvodu státní příslušnosti. V Nařízení je tato zásada opět opakována. Je zde vymezeno, že osoby, které sídlí v členských státech a Nařízení se na ně vztahuje, užívají stejné výhody členského státu jako jeho státní příslušníci. Zároveň jsou podřízeni stejným závazkům.

Soudní dvůr se stal institucí, která tento princip rovného zacházení představila. Zakazuje jak formy otevřené diskriminace, tedy z důvodu státní příslušnosti, tak i skryté formy diskriminace. I přesto, že vychází z odlišných kritérií, mají skryté formy diskriminace totožný výsledek jako formy otevřené.

1.4.3. Zachování nabytých práv (výplata dávek do ciziny)

Dávky sociálních zabezpečení mohou být vypláceny podle ustanovení některých států jen osobám, které uplatňují právo a mají stále bydliště v daném státě, v němž o dávky žádají.

Trvalé bydliště je pro výplatu dávek klíčové. Tato podmínka však představuje pro vývoz dávek bariéru. Národní předpisy jsou neobjektivní a to především vůči migrujícím pracovníkům. Důvodem je návrat do jejich mateřské země, i když nabyli práva na dávku. Kdyby nebyla koordinace, pracovníci by o tyto nabytá práva zcela přišli. A to by se stalo zábranou pro volný pohyb pracovníků.

Státy se vzdávají všech doložek, které podle nařízení vyžadují trvalý pobyt. Důchody, jichž bylo získáno podle zákonů členského států, bývají vypláceny příslušné osobě. To i v případě, že sídlí v jiném členském státě. Jedná se o následující důchody. Důchod invalidní, starobní, vdovské a sirotčí důchody, důchody vyplývající z pracovních úrazů a nemocí z povolání, kterých bylo dosaženo podle ustanovení členských států. Oprávněné osobě je povinnost tyto důchody vyplácet. I za podmínky, že má sídlo v jiném členském státě.

Záměrem ustanovení nařízení je zabezpečit vývoz již nabytých práv. Soudní dvůr však rozhodl, že úmyslem je podpořit volný pohyb pracovníků. Podpora spočívá v ochraně těch, jež se to týká, před veškerými nevýhodami. Takovéto nevýhody by mohly být následkem přesídlení z jednoho do druhého členského státu. Podle Soudního dvora není vyhovující, aby podmínkou pro vyplácení penze bylo trvalé bydliště. Jednotlivci také není možné nepřiznat nárok na penzi, v případě, že pobývá v jiném členském státě. Doložky, které vyžadují trvalý pobyt nejen pro přiznání penze ale také pro vyplácení penze, která již byla nabytá, se Soudní dvůr rozhodl změnit.

1.4.4. Zachování práv během jejich nabývání (sčítání dob pojištění)

Nárok na některé dávky je podřízen vyvrcholením určitého stanoveného období. Samozřejmě to platí pro všechny členské státy. Je třeba, aby osoba platila příspěvky a po konkrétně vymezenou dobu v příslušné zemi vykonávala práci, popřípadě bydlela. A to vše dříve, než získá nárok. Tento problém musí být řízen na úrovni Evropského Společenství. Kdyby tomu tak nebylo, kvalifikační doby by pracovníky dostaly do nerovnocenné pozice. Především pracovníky zaměstnané a samostatně výdělečně činné migrující.

Lidé většinu svého života, především pracovního, prožijí ve více členských státech. Tím dojde k tomu, že nesplní stanovenou dobu pro nárok na dávku ani v jednom ze států. A aby došlo ke zlepšení této situace, obsahuje nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 předpis. Předpis stanoví, že je třeba započítat pojistná období, jichž bylo dosaženo v různých

členských státech. Obzvláště pro nabytí práva na dávky. Obecně tomuto předpisu říkáme sdružování pojistných dob či období trvalého pobytu. Již zmíněné sdružování je aplikováno na odlišné druhy dávek. Všechny druhy dávek jsou blíže popsány v jednotlivých člancích nařízení. Jedná se o nemoc a mateřství, invalidita, starobní, vdovské a sirotčí důchody, pohřebné, příspěvek v nezaměstnanosti a rodinné dávky a přídavky.

Sociální zabezpečení se opírá o tyto čtyři principy. Kromě toho, také zahrnuje velký počet předpisů. Ty berou ohled k mimořádným charakteristikám legislativy některých členských států.

Z hlediska koordinace také přihlíží k určitým požadavkům u některých kategorií osob. Například v kapitolách, jež se věnují nemoci a mateřství a nezaměstnanosti jsou výjimečná nařízení platná pro příhraniční a sezónní pracovníky.

Existují také ustanovení, která se vztahují na různá odvětví sociálního zabezpečení. Ustanovení v oddíle o nemoci a mateřství, podle něhož jsou pracovníci pojištěni v jednom členském státě. Jestliže nečekaně onemocní v průběhu své dovolené v jiném státě, mají v něm nárok na zdravotní péči.⁷

⁷ <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/koordinace-socialniho-zabezpeceni-v-eu/1000521/13314/>

2. Důchodové pojištění v Evropské unii a České republice

Koordinační nařízení Evropské unie se vztahují na invalidní důchody, pozůstalostní důchody a na starobní důchody.

Starobní důchod patří mezi jednu z nejdůležitějších dávek sociálního zabezpečení. Pro zaměstnance je důchodové pojištění ze zákona povinné.

Důchodové pojištění vzniká dnem, kdy osoba vstupuje do zaměstnání. Trvá po celou dobu trvání zaměstnání a zaniká automaticky dnem skončení zaměstnání.

Sociální událostí, která vymezuje důchodové pojištění je dosažení určité věkové hranice. Tato hranice je stanovena celosvětově. Od určitého věku není člověk schopen soustavně pracovat. V posledních letech se věk odchodu do důchodu neustále zvyšuje.

Stejně jako v jiných členských státech má i občan v České republice nárok na starobní důchod, jestliže splnil předem určené podmínky vyplývající ze zákona, dosáhl důchodového věku a zároveň získal potřebnou dobu pojištění. Pro odchod do starobního důchodu je potřebná doba pojištění. V České republice je nutné, aby byla nejméně 25 let. Pokud jde ovšem o osobu starší 65 let, potřebná doba pojištění je 15 let. Doba pojištění se prokazuje evidenčním listem důchodového pojištění.

O tom, zda bude důchod zdaněn, rozhodují jednotlivé země. Většina států zahrnuje důchod do zdanitelných příjmů. Ale existují i výjimky. Případy, kdy jsou uplatněny dohody o zamezení dvojího zdanění uzavřené mezi jednotlivými státy

Chce-li se občan přestěhovat do jiného členského státu, je nutné sdělit příslušné instituci, která mu vyplácí důchod tyto informace:

- národní číslo sociálního zabezpečení,
- nové číslo bankovního účtu v zemi, do níž se stěhuje
- nové potvrzení o pobytu.

Některé instituce vyžadují také vyplnění zvláštního tiskopisu, jenž slouží pro přesměrování platby důchodu.⁸

⁸ http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/eulisses

2.1. Důchodový věk v zemích Evropské unie

Důchodový věk v členských zemích Evropské unie je rozdílný pro muže a ženy. U žen záleží na počtu vychovaných dětí. V současné době se pohybuje od 60 do 65 let.

Přehled důchodového věku v jednotlivých zemích je uveden v příloze č. 1.

2.2. Nárok na důchod od jiného státu

Pokud daná osoba pracovala ve více členských státech Evropské unie, má nárok na důchod z každé členské země, ve které byla pojištěna minimálně jeden rok. Předpokladem je, že musí splnit podmínky, které jsou v každém členském státě odlišné. Státy mají stanoveny zásady, jak, kdy a v jakých případech je možno získat nárok na důchod. Základní podmínkou je doba, po kterou zaměstnanec platil příspěvky a v jaké výši. K dalším podmínkám patří například rozhodný věk nutný pro vznik nároku na důchod.

Pro posouzení nároku se budou načítat pojistné doby⁹, které byly splněny v různých členských státech.

Může nastat situace, že doba pojištění v dané zemi bude kratší než požadovaný rok. V tomto případě převezme tato období země, v níž daná osoba naposledy pracovala či žila. O platby pojistného však nepřichází.

Záznamy o pojištění jsou uchovávány v každé zemi, v níž je osoba pojištěna. Jsou zachovávány až do doby, kdy dosáhne důchodového věku podle předpisů daného státu.

Pokud je osoba pojištěna v dané zemi nejméně dvanáct měsíců, má nárok na vyplacení starobního důchodu nebo alespoň její poměrné části podle doby pojištění. A to ihned, jakmile dosáhne věkového rozmezí potřebného pro vznik nároku na důchod vymezeného právními předpisy daného státu.

Jestliže chce osoba uplatnit nárok na důchod z více členských států Evropské unie, stačí, aby předložila žádost pouze v jednom státě. Zpravidla předkládá žádost v zemi svého současného bydliště.

Příslušná instituce, poté co jsou formuláře správně vyplněny a odevzdány, předá tyto dokumenty kompetentním institucím členských států. Zpravidla těm členským státům, ve kterých je žadatel pojištěn. Tyto státy poté mohou rozhodnout o nároku na výplatu důchodu.

⁹ Pojistnou dobou se rozumí doba, na kterou bylo pojištění sjednáno.

Důchodce je také povinen oznámit současnou adresu pobytu. Poté jsou mu odesílány jednotlivé důchody.

Při uplatňování žádosti o starobní důchod je nutno v České republice předložit:

- žádost o důchod,
- příslušný E-formulář, jenž obsahuje údaje o dobách pojištění v zahraničí,
- občanský průkaz,
- doklady o studiu
- doklady, které prokazují dobu zaměstnání, popřípadě doby vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání,
- doklady o výkonu vojenské služby
- doklady prokazující výchovu dětí:
 - rodný list,
 - doklad o datu osvojení
 - doklad o převzetí dítěte do péče.

Od 1. ledna 2006 lze požádat Českou správu sociálního zabezpečení o osobní list důchodového pojištění. Zahrnuje výpis dob pojištění a přehled vyměřovacích základů a vyloučených dob od roku 1986.

Doba pojištění je celková doba zaměstnanosti. Tedy doba, po kterou je osoba účastná v systémech důchodového pojištění. A také doba, která je potřebná pro vznik nároku na starobní důchod.¹⁰

2.3. Výplata důchodu do zahraničí

I když budete bydlet v jakékoli zemi Evropské unie, důchod vám bude vždy vyplácen, aniž by byly provedeny nějaké úpravy, snížení či jeho pozastavení.

Jestliže pracujete, vyplácení důchodu se opět řídí pravidly jednotlivých zemí. Váš důchod může být pozastaven, když pracujete a dostáváte příjem. V jiných zemích naopak může být důchod snížen. Každá země má svá pravidla, která se týkají toho, kolik si smí osoba vydělat, aniž by byla ovlivněna její výše důchodu.

¹⁰ http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/eulisses

2.3.1. Výplata českých důchodu do zahraničí

Jestliže Česká správa sociálního zabezpečení přiznala dávky příslušné osobě, jsou vypláceny podle těchto výchozích předpisů:

- V případě, že plátcem této dávky je Česká správa sociálního zabezpečení, odešle ji přímo příjemci. Od mezinárodní instituce nebude vymáhat zprostředkování výplaty dávky.
- V souladu s koordinačními pravidly je nutné doložit příjemcem dávky ověřené potvrzením o žití v členském státu.

Výplata důchodu osobě, která bydlí v cizině, může být provedena:

- na adresu příjemce důchodu v cizině,
- na osobní účet příjemce u své banky v cizině,
- na osobní účet příjemce důchodu, rozumí se jím účet manželka či manželky, vedeného u banky v České republice.¹¹

Výplata důchodu na adresu v cizině

Důchod je vyplácen čtyřikrát za rok a to vždy zpětně za jednotlivé čtvrtletí. Konkrétně v měsíci březnu, červnu, září a prosinci. Nárok na výplatu důchodu a jeho podmínky jsou každoročně ověřovány. A to tiskopisem, jež se nazývá „Potvrzení o žití“. Tento formulář vydává Česká správa sociálního zabezpečení. Zpravidla vždy v prosinci kalendářního roku. Je rozeslán na adresu příjemce v cizině. Příjemcův podpis musí být ověřen orgánem či úřadem. Většinou takovým úřadem, jenž je k takovému jednání pověřen podle právních předpisů ve státě, ve kterém má příjemce trvalé bydliště. Podpis může být ověřen také českým zastupitelským úřadem v zahraničním státě.

Výplata důchodu na účet příjemce u banky v cizině

Výplata důchodu je uskutečňována v podobě bezhotovostního platebního styku. Stejně jako u předchozího případu jsou podmínky nároku na důchod ověřovány formulářem nazývaným „Potvrzení o žití“. Příjemce nejprve musí tento formulář odeslat. Až poté je mu

¹¹ <http://www.euroskop.cz/580/sekce/vyplata-duchodu-do-zahranici/>

důchod vyplácen vždy ve zpětné době. A také je vyplácen jen do konce měsíce, ve kterém bylo „Potvrzení o žití“ vyplněno.

Je důležité, aby na takovémto formuláři bylo vyplněno datum, a příjemce se na něj musí podepsat. Podpis musí být zároveň úředně ověřen. Potvrzení o žití předkládá příjemce důchodu sám z vlastní iniciativy. Také si sám určí časové rozmezí, v němž formulář bude odevzdávat. Jedná se o čtvrtletní či půlroční interval. Musí jej však odevzdávat alespoň jednou za rok.

Výplata důchodu na účet manžela či manželky v České republice

Důchod je vyplácen u příslušné banky v České republice a vždy v české měně, tj. Kč. Vyplácení probíhá opět na základě zaslaného „Potvrzení o žití“.

Co se týče provádění výplaty a předkládání potvrzení je stejný jako u výplaty důchodu na účet u banky v cizině. Důchod nesmí být snížen, odebrán z důvodu, že příjemce bydlí v České republice či nesmí být pozastaven. To platí v případech, kdy dochází k výplatě důchodu do České republiky.

2.4. Čeští občané pracující v jiném členském státě Evropské unie

Obecně platí, že pracovník je podřízen právním předpisům o důchodovém pojištění té země, ve kterém vykonává svou výdělečnou činnost. Jestliže pracuje ve více členských státech, je pojištěn pouze v tom státu, ve kterém má trvalé bydliště.

2.4.1. Zaměstnanci činní v jiném členském státě

Když osoba z České republiky odejde do jiného členského státu za novým zaměstnáním či jeho hledáním, nemusí žádat o výpis dob pojištění na území České republiky před tím, než odejde do zahraničí.

Evidenční list, na němž je uvedeno datum ukončení pracovněprávního vztahu v České republice, zašle zaměstnavatel České správě sociálního zabezpečení. V okamžiku, kdy pracovník nastoupí do zaměstnání v jiném členském státě, stává se pojištěncem tohoto státu. Současně v tomto členském státě odvádí i pojistné na důchodové pojištění.

Jestliže osoba dovrší důchodového věku, nárok na důchod podléhá nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 a č. 574/72 a vnitrostátním předpisem. Pro přiznání nároku na důchod se sčítají doby pojištění, které byly získány v České republice a doby dovršené v jiných členských státech.

Příklad

Pracovník odpracoval v České republice například 10 let a v Německu 15 let. Podle českých právních předpisů získal právo pobírat důchod. Podmínkou je, že musí splnit věkovou hranici pro odchod do důchodu a zároveň získat nejméně 25 let pojištění. Je-li to nutné, přihlíží se v případě nároku na dávku i k dobám pojištění. Ty jsou podle zákona v Německu započitatelné pro nárok na dávku. Nejprve je nutné vypočítat výši dávky, které by náležely pracovníkovi v případě, že by veškeré doby pojištění byly získány v rámci českých předpisů. Následně se vypočítá dávka poměrem délky doby pojištění k celkové době pojištění. Délka doby pojištění, jež byla získána podle českých předpisů ke dni, ke kterému se výplata dávky vztahuje. Celkovou dobou pojištění se rozumí doba pojištění, která byla získána v České republice a v Německu k stejnému dni. Z vypočtené částky se vyplatí podíl, tedy 10/25. To je výše důchodu, která odpovídá době pojištění v České republice. Tentýž způsob bude i u Německa. Vyplatí také svůj podíl, tj. 15/25.

V některých případech nebude nutné, aby byly brány v úvahu doby pojištění získané v jiných členských státech. Výše důchodu bude počítána na základě českých dob pojištění podle českých předpisů, ale i ve smyslu nařízení Rady (EHS) č. 1408/71. A to v případě, že pracovník získá potřebou dobu pojištění, jež je nezbytná pro nárok na důchod. To znamená, že budou provedeny dva způsoby výpočtu pojištění. Přiznán však bude pouze důchod s vyšší částkou.

2.4.2. Vyslaní pracovníci

Po celou dobu, během které jsou tito pracovníci vysláni do zahraničí, podléhají důchodovému pojištění své domovské země. Znamená to, že odvádějí pojistné v České republice. Doba účasti na pojištění je stanovena maximálně na dvanáct měsíců. Existuje však možnost jejího prodloužení a to na dalších dvanáct měsíců. Podmínkou je, že o prodloužení musí být požádáno ještě před uplynutím lhůty. Jestliže jsou podmínky splněny, doba vyslání je počítána jako doba odpracovaná v České republice. Je tak započítána do nároku na důchod.

2.4.3. Osoby samostatně výdělečně činné v jiném členském státě

Všechny závazky, které souvisí s vykonáváním samostatné výdělečné činnosti, podléhají právním předpisům státu, v němž je tato činnost vykonávána.

Může nastat situace, kdy osoba ukončí samostatnou výdělečnou činnost v České republice a odejde do jiného členského státu Evropské unie. Do jiného členského státu odejde za účelem jiného zaměstnání či jeho hledání. V tomto případě není v České republice jako osoba samostatně výdělečně činná účastna dobrovolného pojištění.

2.4.4. Dobrovolné důchodové pojištění v České republice

V České republice existuje možnost dobrovolného důchodového pojištění. Takovéto dobrovolné pojištění je dvojí:

- Po celé období, kdy vykonává pracovník výdělečnou činnost, i v případě, že je povinně pojištěn u jiného státu.
- I když v cizině nevykonává výdělečnou činnost.

Dobrovolné důchodové pojištění lze sjednat nanejvýš v rozsahu deseti let. Hlavní podmínkou je, že osoba musí být starší osmnácti let.

Přihlášku k pojištění je nutné podat v písemné formě vyplněním předepsaného tiskopisu a odevzdat příslušné okresní správě sociálního zabezpečení.

Význam slova „dobrovolné“ nesouvisí s trvalým pobytem na území České republiky. Znamená to také, že osoba se může kdykoliv z tohoto pojištění odhlásit.

Účast na pojištění zaniká dnem, jenž osoba uvede v tzv. odhlášce. Nezaniká však dříve než dnem, kdy se osoba z účasti odhlásila. Odhláška musí mít opět písemnou formu, není však předepsán žádný tiskopis, podle nějž by měla být vyplněna.

Ve výše uvedeném případě, jež se týká první odrážky, musí být odhláška podána, jestliže osoba přestala plnit podmínky pro účast na tomto pojištění. Je nutné, aby odhláška byla předložena do osmi dnů.

Vyměřovací základ dobrovolného důchodového pojištění je částka, kterou si osoba sama určí.

Forma dobrovolného důchodového pojištění často vyřeší situaci klientů, kdy jim chybí určitá doba pojištění, jenž je nutná k přiznání starobního důchodu.

2.5. Občan Evropské unie pracující v České republice

V tomto případě podléhá pracovník předpisům o důchodovém pojištění České republiky. Jak zaměstnanci tak i zaměstnavatelé České republiky jsou povinni pojištění platit. Osoba samostatně výdělečně činná musí nejprve podat přihlášku, na základě které pojištění platí. Přihlášku odevzdá u příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Zpravidla podle místa podnikání. Podmínky jsou pro všechny občany České republiky stejné.

Výjimku tvoří jednak skupina pracovníků vyslaných do České republiky, jež jsou zaměstnaní jen k přechodnému výkonu práce, tak i osoby samostatně výdělečně činné, které vykonávají pracovní činnost v České republice.

Podle délky pojištění je odvozen nárok na důchod i jeho výše. Platí pro ně obecné principy. Týkají se zejména sčítání dob pojištění, výplaty přiznaného důchodu do ciziny a stanovení dílčích důchodu a to podle poměru dob pojištění získaných v České republice a v ostatních členských státech.

2.6. Výpočet důchodu

Kompetentní instituce v každém členském státu Evropské unie má svá vlastní pravidla pro výpočet důchodu. Důchod vypočítá na základě dob pojištění a výše příspěvků, které jste v zemi platili. Posléze se vypočítá důchod s tím, že jsou do něj započítány i doby pojištění z jiných členských států.

Jednotlivé země spočítají veškeré období sociálního pojištění. Následně potom vypočítají, jak vysoký důchod bude pracovníkovi přiznán. Ovšem za předpokladu, že platil příspěvky do systému sociálního zabezpečení příslušné země. Částka, jež byla vypočítána, je snížena podle skutečné doby, na kterou je pracovník pojištěn v této zemi. Pracovník vždy získá vyšší příjem. Není brána v úvahu skutečnost, jestli je výhodnější státní či evropský výpočet důchodu.

Jednotlivé státy poskytují pracovníkům důchod, jež odpovídá jejich celkové době pojištění v daném státě. Ovšem pokud v tomto státě pracoval a byl pojištěn minimálně po dobu dvanácti měsíců.

Příjem je možno zasílat důchodci na jakoukoli adresu, v rámci Evropské unie, na které v současné době pobývá. Jeho celkový důchod je tvořen plnými nebo dílčími důchody zemí, v nichž byl pojištěn.

Pokud jste v některém z členských států platili příspěvky na pojištění nejméně jeden rok, příslušný stát je povinen občanovi platit starobní důchod. Může se však stát, že doba pojištění v některé zemi byla menší než jeden rok. V takovém to případě, převezme tato období země, ve které jste naposledy pracovali či pobývali. Nemůže se tedy stát, že o ně přijdete.

2.6.1. Konstrukce důchodu v České republice

Tzv. dvousložková konstrukce důchodu, zavedená roku 1996 pro výpočet důchodu. Skládá se z pevné základní výměry, tj. 1 složka a procentní výměry, tj. 2 složka. Výše procentní výměry je podmíněna výší výdělku a době pojištění.

S vyměřováním dávek souvisí základní pojem, kterým je dávková formule. „*Dávkovou formulí se rozumí konkrétní postup při stanovení základu, z něhož se vyměřuje výše důchodové dávky a samotné vyměření této dávky za aplikace exaktně matematických pravidel*“.¹²

Výpočet důchodových dávek je složen ze dvou fází. Jde o stanovení základu a o vlastní vyměření důchodové dávky. Tento základ, jímž se budeme zabývat, se obecně nazývá výpočtovým základem. Pro jeho stanovení se používají následující pojmy. Jedná se o:

- rozhodné období,
- vyloučené doby,
- vyměřovací základ,
- všeobecný vyměřovací základ,
- přepočítací koeficient,
- koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu,
- roční vyměřovací základ,
- osobní vyměřovací základ,
- výpočtový základ.

Rozhodné období

Rozhodným obdobím chápeme časový úsek, ve kterém se stanovuje výše osobního vyměřovacího základu. Považujeme za něj období 30 kalendářních roků bezprostředně

¹² Brejcha, A., Šantrůček, V.: *Právo důchodového pojištění*, Linde Praha, a.s., Praha 1998, s. 129

předcházejících roku, ve kterém se důchod přiznává. Nezahrnujeme zde roky před rokem 1986. Současně musí být dodržena tato podmínka: „*Pokud by takto stanovené rozhodné období mělo obsahovat kalendářní rok, v němž pojištěnec dosáhl 18 let věku, zkracuje se tak, aby tento kalendářní rok a roky předcházející neobsahovalo.*“¹³

Vyloučené doby

Jde o časové úseky, které se při stanovení vyměřovacího základu vyřazují z rozhodného období. Doby, které nejsou podstatné při stanovení vyměřovacího základu, jsou například tyto:

- Doba pobírání plného starobního důchodu a to i od zahraničního nositele pojištění.
- Doba účasti na důchodovém pojištění osoby, která pečuje o dítě ve věku od 4 do 5 let. A také o dítě do 18 let v případě, že jde o dlouhodobě těžce postižené.
- Doba účasti na důchodovém pojištění z důvodu vedení evidence uchazečů o zaměstnání.
- Doba účasti na povinném důchodovém pojištění z důvodu studia.

Všeobecný vyměřovací základ

Rozumíme jím průměrnou měsíční mzdu za kalendářní rok. Jsou zde pro jeho stanovení rozhodující údaje, které zjistí Český statistický úřad. Výši pak stanoví vláda.

Přepočítací koeficient

Stanoví jej vláda jako podíl průměrné mzdy za 1. pololetí kalendářního roku, jenž o jeden rok předchází roku přiznání důchodu a stejný ukazatel, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu.

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu

Stanoví se s použitím všeobecných vyměřovacích základů a přepočítacího koeficientu. Je vymezen podílem všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, jenž o dva roky předchází roku přiznání důchodu, ten je vynásoben přepočítacím koeficientem, a všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, za něž se vypočítává roční vyměřovací základ.

¹³ Krebs, V. a kol. *Sociální politika*. Praha: ASPI, a.s., 2007. 504 s.

Osobní vyměřovací základ

Základem je měsíční průměr součtu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období.

Výpočtový základ

Výpočtový základ se stanoví snížením osobního vyměřovacího základu. Při stanovení je nejdříve nutno určit rozhodné období a vyměřovací základy za kalendářní roky, které jsou zahrnuty do rozhodného období a také vyloučené období v daném období. Dalším krokem je určení ročních vyměřovacích základů a jejich součet.¹⁴

¹⁴ Krebs, V. a kol. *Sociální politika*. Praha:ASPI, a.s., 2007. 504 s. ISBN 978–80-7357–276-1

3. Provádění důchodové pojištění v Evropské unii a České republice

Tato kapitola se zabývá prováděním důchodového pojištění jak v Evropské unii, tak i v České republice. Kapitola je doplněna příslušnými tabulkami a grafy za rok 2007 a 2008. Je v nich uvedeno, kolik bylo provedeno výplat a kolik bylo podáno žádostí o výplatu důchodů.

V souvislosti s Nařízením Rady (EHS) č. 1408/71 a č. 547/72 byly zřízeny tzv. e-formuláře. Tyto formuláře se používají pro výměnu informací mezi institucemi působícími v oblasti sociálního zabezpečení.

3.1. E – formuláře

Evropské formuláře se používají také při posuzování nároku na dávku. A také v případě, pokud se někdo připravuje na odjezd do zahraničí za prací či studiem. Než odjede, je nutné se informovat, jaké formuláře bude potřebovat.

Evropské formuláře lze obdržet přímo od příslušné instituce či na základě předloženého požadavku.

Formuláře zpracovala Administrativní komise pro sociální zabezpečení migrujících pracovníků. Jsou k dispozici ve všech jazycích členských států.

Jak již bylo zmíněno v první kapitole, tento formulář nesmí pracovník vyplňovat sám. K tomu je oprávněná jen příslušná instituce. V České republice je to Česká správa sociálního zabezpečení.

O jeho vystavení žádá pracovník či odpovědná instituce. Závisí na konkrétním účelu, typu formuláře a dané zemi.

Základní typy E-formulářů

- E 0xx (E001) – obecné informace
- E1xx (E101 a 102) – příslušnost k právním předpisům
(E103 a výše) – dávky v nemoci a pohřebné

- E2xx (E201 a výše) – důchodci a důchody
- E3xx (E301 a výše) – dávky v nezaměstnanosti
- E4xx (E401 a výše) – rodinné dávky
- E6xx (E601) – nepříspěvkové dávky ¹⁵

3.1.1. Formuláře týkající se důchodového pojištění

Formulář E 201 – Potvrzení, které se týká sčítání dob pojištění nebo dob bydlení

Tento formulář je vydán institucí či institucemi členských států pouze na žádost osoby. Vydává jej stát či státy, ve kterých byla osoba pojištěna.

Formulář E 202 – Posouzení žádosti o starobní důchod

V tomto případě vyplní tiskopis prošetřující instituce a odešle vždy jednu kopii každé instituci, u které byla zaměstnaná osoba či samostatně výdělečně činná osoba pojištěna nebo styčnému orgánu.

Formulář E 203 – Posouzení žádosti o pozůstalostní důchod

Formulář vyplní přešetřující instituce. Jednu kopii odešle každé instituci, u níž byl pracovník pojištěn nebo styčnému orgánu.

Formulář E 204 – Posouzení žádosti o invalidní důchod

Postup je stejný jako u předchozího formuláře.

Formulář E 205 – Potvrzení týkající se historie pojištění

Tento formulář vystaví prošetřující instituce pro doby pojištění, jež byly získány na základě právních předpisů, které daná instituce uskutečňuje tam, kde je to vhodné. Zároveň k tomu přiloží formulář E 202, E 203, E204.

Formulář pro doby pojištění získané na základě předpisů, které provádí, by měla každá dotyčná instituce vypracovat a odeslat prošetřující instituci.

¹⁵ <http://www.euroskop.cz/728/sekce/evropske-formulare/>

Formulář E 207 – Potvrzení týkající se historie osobního pojištění

Pro zaslání informací, které se týkají průběhu pojištění v jiném členském státě, se používá právě tento formulář. Má pouze informativní funkci. Je přílohou k formulářům E 202, E 203 a E204. Vyplňuje ho sám klient.

Formulář E 210 – Oznámení o rozhodnutí ve věci žádosti o důchod

Formulář je opět vyplněn všemi příslušnými institucemi a odeslán prošetřující instituci. Odesílá se s kopií formálního rozhodnutí.

Formulář E 211 – Shrnutí rozhodnutí

Po vyplnění formuláře prošetřující institucí je zaslána žadateli jedna kopie. Posílá se v jeho rodném jazyce.

Vzhledem k tomu, že již zmíněné Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 bude k 1. květnu 2010 nahrazeno novým Nařízením Rady a Evropského parlamentu č. 883/04, dojde i ke zrušení těchto formulářů. Bude spuštěn nový systém v elektronické podobě. Zajistí členským státům elektronickou výměnu dat a zjednoduší evropské předpisy o koordinaci sociálního zabezpečení.

Tento systém, známý pod zkratkou EESSI, umožní větší využívání a účinnou kontrolu údajů a také jejich rychlejší zpracování či například prohloubení znalostí o kvalitě údajů.¹⁶

Pro tento systém je v koordinačních nařízeních stanoveno tzv. přechodné období dvou let, po které se budou používat stávající formuláře. Až po tomto období budou nahrazeny elektronickou podobou.

¹⁶ <http://ec.europa.eu/>

3.2. Realizace výplat důchodů za rok 2007

Veškeré důchody, bezhotovostní i hotovostní a také důchody vyplácené do zahraničí jsou evidovány k datu 31. 12. 2007.

Výplaty důchodů jsou uskutečňovány dvěma způsoby. Bezhotovostním způsobem na účty prostřednictvím České národní banky nebo v hotovosti prostřednictvím České pošty.

Prostřednictvím České pošty bylo vypláceno 1 676 722 výplat. Co se týká bezhotovostních výplat, v posledních letech došlo k jejich nárůstu. Bylo zaznamenáno 967 319 výplat na účty klientů. Došlo k nárůstu o 82 951 případů oproti roku 2006 téhož období. Dochází též ke zvyšování celkového počtu výplat důchodu. Bylo uskutečněno celkem 2 766 952 výplat.

3.2.1. Výplaty důchodů s mezinárodním prvkem

Výplata důchodů do zahraničí je samostatnou agendou. Nejvíce výplat bylo odesláno do Polska a také na Slovensko. Zvýšil se i počet výplat důchodů do Německa.

Složitost vyplácení důchodů v oblasti mezinárodní je dána oddělením na smluvní a nesmluvní cizinu. V souvislosti s tím dochází k rozdílnému způsobu výplat do jednotlivých států. Nepostradatelnou podmínkou pro realizaci zahraničních výplat je potvrzení o žití.¹⁷ Pomocí tohoto dokumentu dochází ke kontrole kompetentních osob

V tomto období bylo provedeno celkem 42 245 výplat. Oproti roku 2006 stejného období došlo k navýšení výplat do ciziny o 5 064 výplat. Důchody jsou vypláceny celkem do 65 zemí světa.

¹⁷ Potvrzení o tom, jak dlouho osoba v daném členském státě žila.

Tabulka č. 3. 1.: Deset států, do kterých Česká správa sociálního zabezpečení v roce 2007 vyplácela nejvíc důchodů

V následující tabulce lze vidět, že nejvíce důchodů bylo vypláceno na Slovensko a do Polska.¹⁸ Kromě zemí Evropské unie, byly také důchody vyplácené do Kanady, Spojených států amerických, Švýcarska a také do Austrálie.

Stát	Počet vyplácených důchodů
Slovensko	13 101
Polsko	11 244
Německo	7 124
Švýcarsko	2 224
Kanada	1 939
Bulharsko	1 729
USA	1 448
Rakousko	1 443
Švédsko	648
Austrálie	490

Zdroj: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/000E29E2-9CAD-4C61-AAB6-8F592E64ABFC/0/VZ2007_cj.pdf, vlastní zpracování

3.2.2. Statistické údaje z oblasti mezinárodních agend

V roce 2007 bylo dohromady uskutečněno 182 297 úkonů, jež jsou spojené s agendou Evropské unie. Z toho bylo vzneseno 98 712 dotazů, podáno 66 798 žádostí o dávku a pracovalo se s 16 787 evropskými formuláři.

V tomto období lidé nejvíce předkládali žádosti v souvislosti s určením příslušnosti k právním předpisům. Nejvíce dotazů bylo položeno v důchodové oblasti.

Na ústředí byly nejčastěji vypracovávány formuláře E 205 – Potvrzení týkající se historie pojištění a také osobní listy důchodového pojištění.

Došlo k souhrnnému nárůstu úkonů spojených s agendou Evropské unie ve srovnání s rokem 2006. Nárůst činil 12 961 úkonů, tj. o 7,65 %.

¹⁸ Již bylo zmíněno v kapitole 3.3.1. Výplata důchodů s mezinárodním prvkem.

Tabulka č. 3. 2.: Statistické údaje k 31. 12. 2007

Typ agendy	Počet
Počet vyplácených důchodů včetně výplat do ciziny	3 397 124
Počet příjemců důchodů včetně výplat do ciziny	2 766 952
Počet výplat důchodů v hotovosti prostřednictvím České pošty	1 676 722
Počet výplat důchodů na účty u bank v České republice	967 317
Počet výplat důchodů do ústavů sociální péče	45 664
Počet výplat příplatků k důchodům podle vládního nařízení č. 622/2004 Sb.	7 366
Počet výplat příplatků a zvláštních příspěvků k důchodům podle zákona č. 357/2005 Sb.	38 756

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

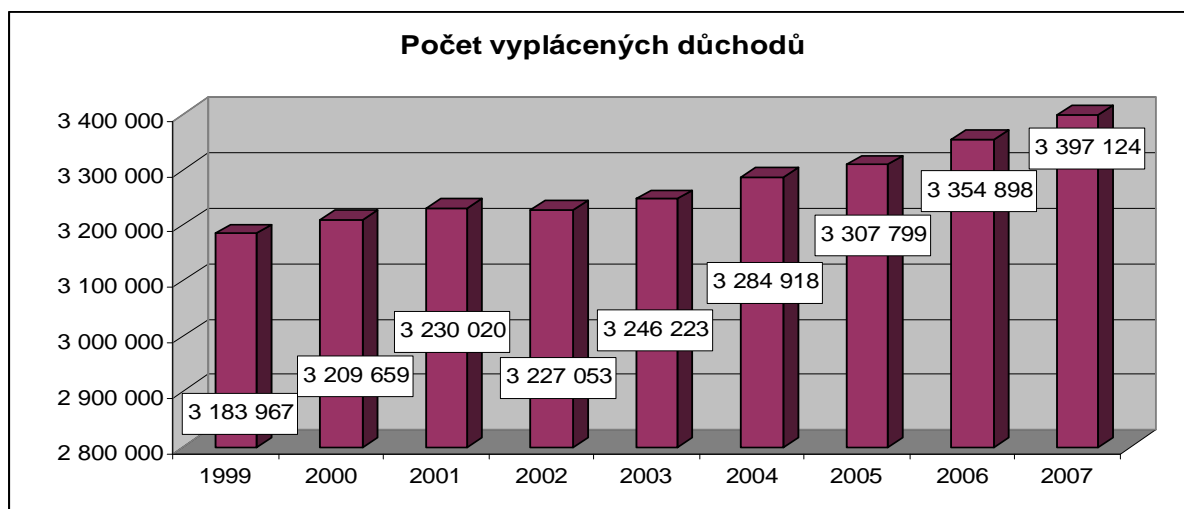
Graf č. 1: Počet vyplácených důchodů v letech 1999 – 2007

Z tohoto grafu vyplývá, že počet vyplácených důchodů neustále roste. K mírnému poklesu došlo v roce 2002. Oproti roku 2001 klesl počet vyplácených důchodů o 2 967. V roce 2007 dosáhl počet důchodů 3 397 124.

Jsou zde i zahrnuty důchody vyplácené do zahraničí, tedy do ostatních členských států. Celkem bylo do zahraničí vypláceno 27 950 důchodů, a to k 31. 12. 2007.

Průměrná výše starobního důchodu byla 8 747 Kč, z toho u mužů 9 784 Kč a u žen 7 938 Kč.

Tabulku s podrobnějším přehledem o jednotlivých členských zemích, do nichž byly důchody vypláceny, je uvedena v příloze číslo 2.

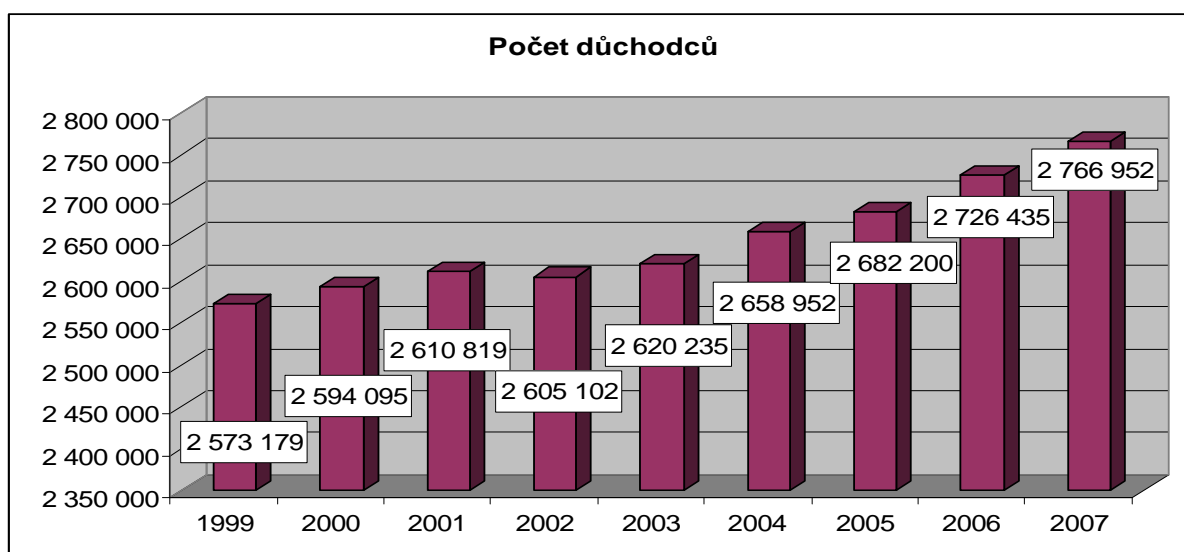
Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

Graf č. 2.: Počet důchodců v letech 1999 – 2007

V roce 2007 bylo zaznamenáno 2 766 952 důchodců. Jen v roce 2002 došlo k poklesu. S tím souvisí i výše uvedený graf. S poklesem důchodců se snížil počet vyplácených důchodů.

Dávky důchodového pojištění dostávaly k 31. 12. 2007 celkem 2 719 166 důchodců. Z toho bylo 1 045 146 mužů a 1 674 015 žen.

Dalším 46 245 důchodcům byly důchody vypláceny do zahraničí. U 1 546 důchodců byly provedeny netypické výplaty.

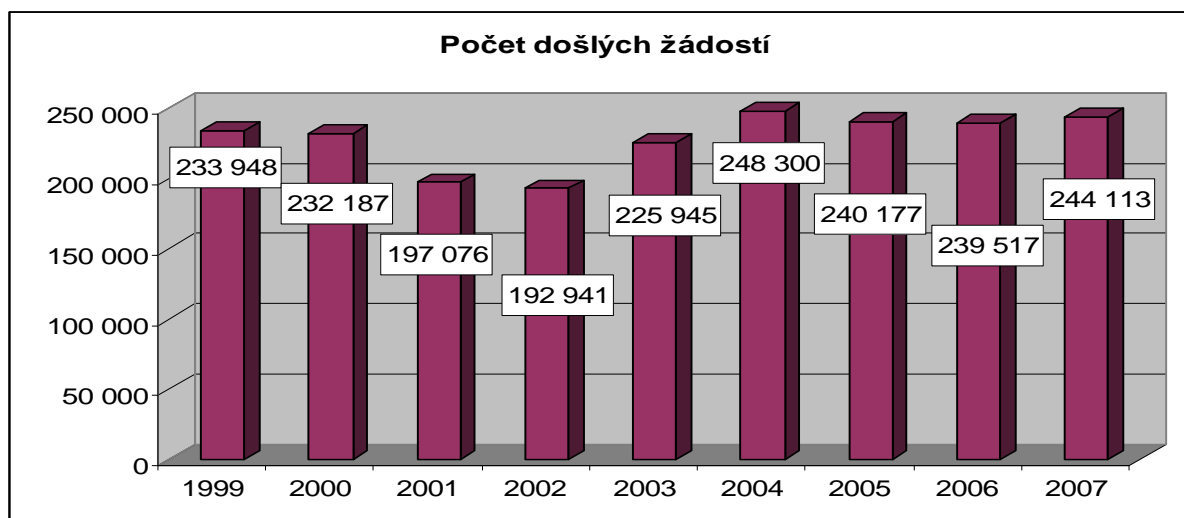
Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

Graf č. 3: Počet došlých nových žádostí v letech 1999 – 2007

Pokud jde o došlé žádosti, ty v jednotlivých letech kolísaly. V roce 2002 byl zaznamenán nejnižší počet došlých žádostí. Jednalo se o 192 941 žádostí. Naopak v roce 2004 bylo registrováno 248 300 žádostí, což je o 55 359 žádostí více. V roce 2007 ovšem došlo k mírnému poklesu oproti roku 2004.

V roce 2007 bylo podáno 182 297 žádostí spojených se sociálním zabezpečením Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarskem. Průměrně bylo vyřizováno 15 191 podání měsíčně. V tomto roce se nejvíce žádostí týkalo důchodů a to 63 423 podání. V meziročním srovnání se jedná o 5% nárůst.

Dále se lidé zajímali o příslušnost k právním předpisům, v této souvislosti bylo řešeno celkem 60 622 podání.

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

3.3. Realizace výplat důchodů za rok 2008

Veškeré důchody, bezhotovostní i hotovostní a také důchody vyplácené do zahraničí jsou evidovány k datu 31. 12. 2008.

V České republice bylo prostřednictvím České pošty uskutečněno 1 628 853 výplat. I v tomto roce došlo k nárůstu počtu bezhotovostních výplat. Na účty klientů bylo zaznamenáno 1 052 049 výplat. Oproti roku 2007 je to o 84 732 výplat více. Dochází i ke zvyšování celkového počtu měsíčních výplat důchodů do České republiky. Realizováno bylo 2 725 880 výplat, což je v porovnání s loňským rokem nárůst o 36 177 výplat.

3.3.1. Výplata důchodů s mezinárodním prvkem

Stejně jako v předcházejícím roce, tak i v tomto je nejvíce důchodů vypláceno do Polska a na Slovensko. Zároveň stále dochází ke zvyšování výplat posílaných do Německa.

V tomto roce bylo provedeno celkem 50 361 výplat a to do 64 zemí světa. Oproti roku 2007 stejného období se počet výplat důchodu do ciziny zvýšil o 3 312 výplat.

Tabulka č. 3. 3.: Deset států, do kterých Česká správa sociálního zabezpečení v roce 2008 vyplácela nejvíc důchodů

I v tomto roce bylo nejvíce výplat důchodů zaznamenáno do Polska a na Slovensko. Ze zemí mimo Evropskou unii byly důchody vypláceny opět do Švýcarska, Kanady a Spojených států amerických.

Stát	Počet vyplácených důchodů
Slovensko	14 155
Polsko	11 623
Německo	8 586
Švýcarsko	2 476
Kanada	2 130
Bulharsko	1 694
Rakousko	1 678
Řecko	1 565
USA	1 503
Švédsko	763

Zdroj: http://www.cssz.cz/stranky/vyrocní_zpravy/2008/cz/indexb3c0.html?sekce=hlavni-cinnosti&akce=5

3.3.2. Statistické údaje z oblasti provádění důchodového pojištění

Celková průměrná doba řízení v této oblasti v roce 2008 činila 72 dní. Délka doby řízení se oproti předešlému kalendářnímu roku snížila. Došlo k tomu jak ve vnitrostátní, tak v zahraniční agendě. V oblasti vnitrostátní agendy došlo k poklesu ze 74 na 59 dní. V případě mezinárodní agendy se doba řízení snížila z 302 dní na 275 dní u smluvních států a na 111 u nesmluvních států.

Tabulka č. 3. 4: Statistické údaje k 31. 12. 2008

Typ agendy	Počet
Počet vyplácených důchodů včetně výplat do ciziny	3 343 596
Počet příjemců důchodů včetně výplat do ciziny	2 806 144
Počet výplat důchodů v hotovosti prostřednictvím České pošty	1 628 853
Počet výplat důchodů na účty bank v České republice	1 052 049
Počet výplat důchodů do zařízení sociálních služeb	44 978
Počet výplat příplatků k důchodům podle vládního nařízení č. 622/2004	7 163
Počet výplat příplatků a zvláštních příspěvků k důchodům podle zákona č. 357/2005	37 206

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

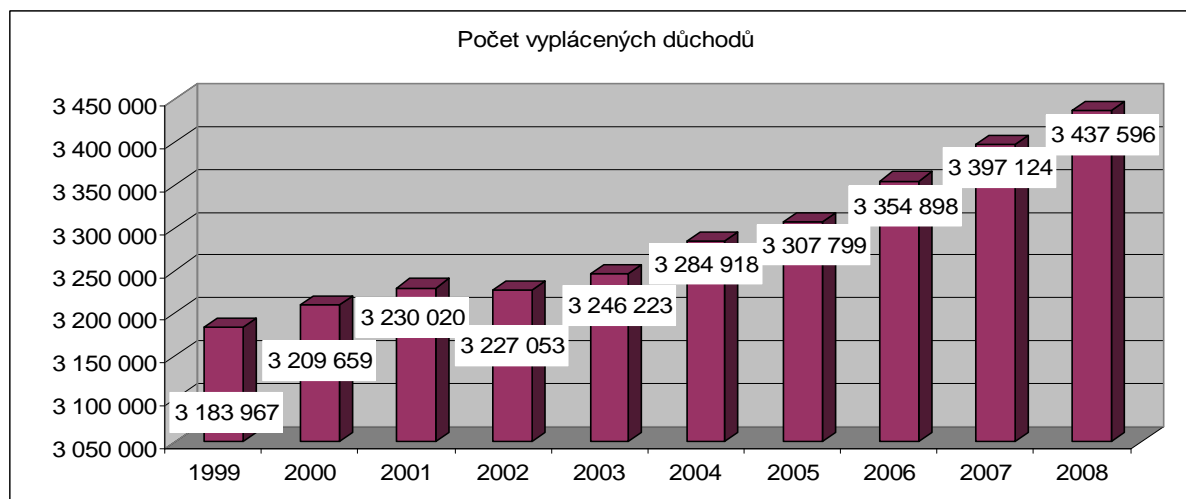
Graf č. 4.: Počet vyplácených důchodů v letech 1999 – 2008

Z tohoto grafu vyplývá, že počet vyplácených důchodů se postupně zvyšuje. Jen v roce 2002 došlo k mírnému poklesu. V roce 2008 bylo vypláceno 3 437 596 důchodů.

Jsou zde i zahrnuty důchody vyplácené do zahraničí, tedy do ostatních členských států. K 31. 12. 2008 bylo do zahraničí vypláceno celkem 41 723 důchodů.

Průměrná výše starobního důchodu dosahovala 9 638 Kč, z toho u mužů 10 715 Kč a u žen 8 784 Kč.

Tabulku s podrobnějším přehledem o jednotlivých členských zemích, do nichž byly důchody vypláceny, je uvedena v příloze číslo 3.

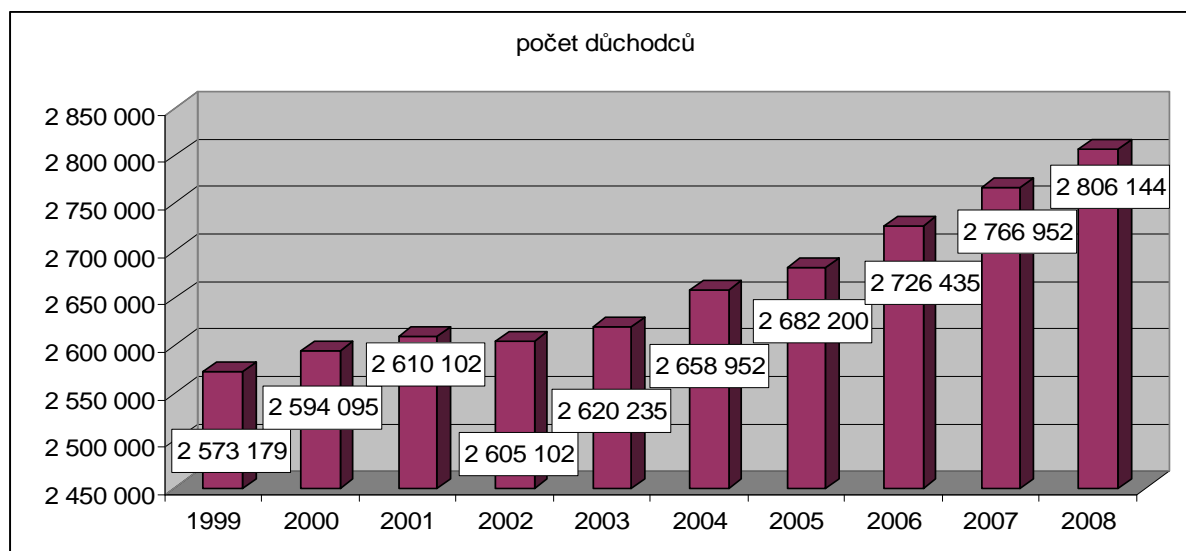
Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

Graf č. 5.: Počet důchodců v letech 1999–2008

Počet důchodců skutečně neustále roste. Slabý pokles byl zaznamenán pouze v roce 2002. V tomto roce tedy došlo i k nižšímu vyplácení důchodů, viz graf č. 1.

Dávky důchodového pojištění dostávaly k 31. 12. 2008 celkem 2 754 011 důchodců. Z toho bylo 1 066 465 mužů a 1 687 546 žen.

Do zahraničí byl důchod vyplácen 50 361 důchodcům a u 1 772 důchodců byly prováděny netypické výplaty.

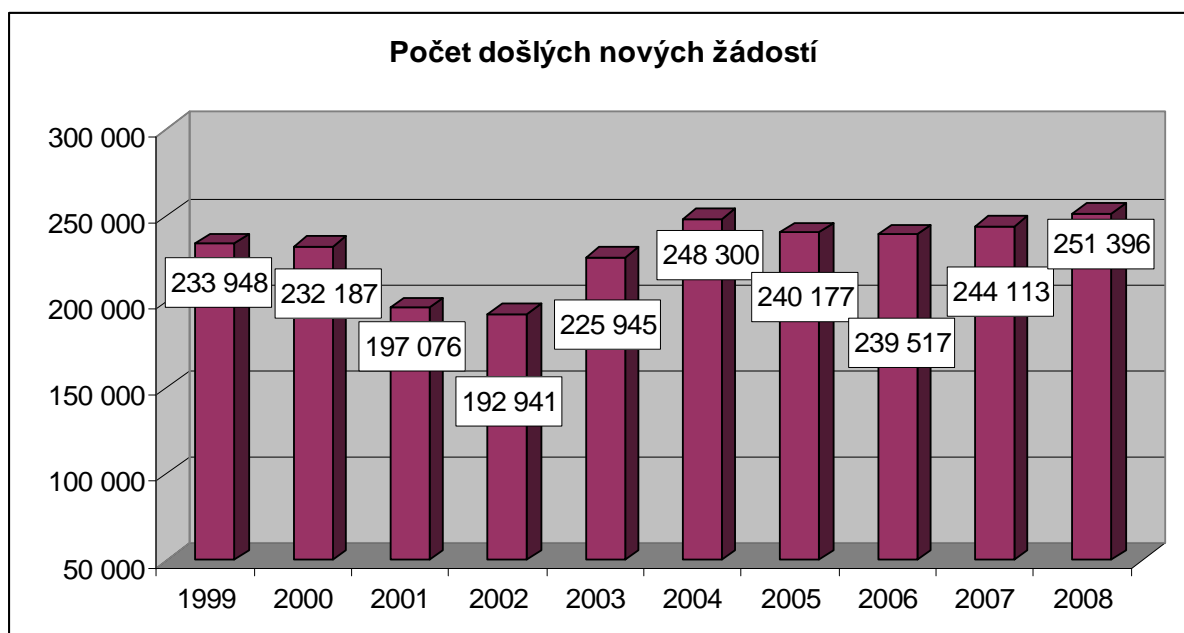
Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

Graf č. 6: Počet došlých nových žádostí v letech 1999 – 2008

Co se týká počtu došlých žádostí o důchod, v průběhu těchto let opět docházelo ke kolísání žádostí. Jak již bylo zmíněno, nejnižší počet byl zaznamenán v roce 2002, naopak nejvyšší v roce 2004. Také v roce 2006 došlo k poklesu. Ten ovšem nebyl příliš výrazný.

Česká správa sociálního zabezpečení v roce 2008 řešila celkem 196 288 podání spojených s sociálním zabezpečením ve vztahu ke státům Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarsku. V meziročním srovnání se jedná v tomto roce o sedmiprocentní nárůst úkonů. Z toho 73 395 podání byly žádosti o dávku.

Průměrně bylo vyřizováno 16 357 podání měsíčně, což v porovnání s rokem 2007 znamená měsíční navýšení o 1 166 úkonů.

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

4. Závěr

Vstup České republiky do Evropské unie umožnil občanům možnost snadného cestování a práce v zahraničí. Tato možnost však přináší problémy, se kterými se migrující osoby mohou setkat.

Předpisy jednotlivých členských států jsou různorodé. Vzhledem k této různorodosti právních předpisů členských zemí, nebylo možné je nahradit pouze jedním předpisem. Naopak bylo nutné, aby jejich vzájemné fungování bylo provázáno a to tzv. koordinačními nařízeními, které ovlivňují všechny členské státy.

V současné době se koordinace řídí Nařízením Rady (EHS) č. 1408/71 a č. 574/72. Od 1. května 2010 však začne platit nové Nařízení Rady a Evropského parlamentu (ES) č. 883/04 a č. 987/09. Toto nařízení by mělo být novou zjednodušenou úpravou původních nařízení. Je reakcí na vývoj koordinace sociálního zabezpečení a na rozsudky Soudního dvora Evropské unie. V souvislosti s tímto nařízením také zaniknout papírové formuláře a vznikne elektronická výměna informací o sociálním zabezpečení. Tento systém výrazně urychlí celý proces vyřizování.

V této práci jsem se pokusila předložit základní informace o problematice sociálního zabezpečení a o situacích, se kterými se osoby při pohybu v rámci Evropské unie mohou setkat. Každá osoba, která pracuje v zahraničí, by si měla vždy zjistit, jaká má práva a povinnosti, které vyplývají z jejího pobytu v jiném členském státě. Tyto informace lze získat u kompetentní instituce členského státu.

Starobní důchod je jednou z nejdůležitějších dávek sociálního zabezpečení. Proto je vždy nezbytné vědět veškeré důležité okolnosti týkající se tohoto důchodu a to i v zahraničí, pokud se rozhodnete do některého z členských států odejít pracovat. Je nezbytné zjistit si, kdy mám na důchod nárok a jak mi bude vyplácen.

Nárok na důchod máte v případě, že v zemi budete pojištěni minimálně jeden rok. Pokud se stane, že budete pojištěni méně než rok, převezme tato období země, v níž osoba

naposledy pracovala či žila. Pokud chce pracovník uplatnit nárok na důchod, musí předložit žádost. Předkládá ji zpravidla v zemi svého současného bydliště.

Výplata důchodu do zahraničí se řídí pravidly jednotlivých členských států. Důchod je vždy vyplacen, ať už bydlíte v jakémkoli členském státu. Nedochází ani k žádným jeho úpravám, snížení či pozastavení. Velikost důchodu a nárok na něj závisí i na délce pojištění.

Jestliže se pracovník rozhodne pracovat v jiném členském státě, tak platí, že je podřízen pracovním předpisům o důchodovém pojištění té země, ve které pracuje. Pokud pracuje ve více státech, důchod je zasílán do země, v níž má pracovník trvalé bydliště. Rozhodne-li se občan Evropské unie pracovat v České republice, řídí se předpisy této země.

Co se týká výpočtu důchodu, příslušná instituce každého členského státu má svá pravidla pro výpočet. Vypočítá se na základě dob pojištění a výše příspěvku, které byly v dané zemi zaplacený.

Pokud jde o realizaci důchodů v letech 2007 a 2008, uvedla jsem zde i výplaty důchodů do zahraničí. Nejvíce výplat je odesíláno do Polska, na Slovensko a do Německa a to v obou letech. Česká správa sociálního zabezpečení vyplácí důchody i do zemí mimo Evropskou unii. Například do Kanady, USA či do Austrálie.

Výplaty důchodů se každým rokem zvyšují, neustále se zvyšuje počet důchodců a také počet žádostí o jejich vyplácení. Také se zvyšuje ale i počet výplat do zahraničí.

Seznam použité literatury

Internetové zdroje

ČSSZ – Státy aplikující evropské právo: *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/socialni-zabezpeceni/staty-aplikujici-evropske-pravo.htm>

ČSSZ – Důchodové pojištění: *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/duchodove-pojisteni/>

ČSSZ – Doba pojištění: *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/doba-pojisteni.htm>

EUROPA – European Commission - Eulisses - Odkazy na EU a informace týkající se sociálního zabezpečení: *European Commission* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/eulisses/jetspeed/portal/media-type/html/language/cs/user/anon/page/faq.psml?id=72&idfaq=195&mode=195&modefaq=1&idFaqSelect=528&name=%C4%8Cast%C3%A9%20ot%C3%A1zky#528

ČSSZ – Evropská unie: *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/tiskopisy/evropska-unie.htm>

ČSSZ – Zprávy o činnosti: *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>

EUROPA – European Commission - Eulisses - Odkazy na EU a informace týkající se sociálního zabezpečení: *European Commission* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/eulisses/jetspeed/portal/media-type/html/language/cs/user/anon/page/faq.psml?id=72&idfaq=195&mode=195&modefaq=1&idFaqSelect=523&name=%C4%8Cast%C3%A9%20ot%C3%A1zky#523

EUROPA – European Commission - EUlisses - Odkazy na EU a informace týkající se sociálního zabezpečení: *European Commission* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/eulisses/jetspeed/portal/media-type/html/language/cs/user/anon/page/socialsecurity.psm/js_panename/step3?id=116&name=How%20to%20claim?#cz

EUROSKOP.cz – Nárok na důchod od jiného státu EU: *Euroskop* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/579/sekce/narok-na-duchod-od-jineho-statu-eu/>

EUROSKOP.cz – Výplata důchodů do zahraničí: *Euroskop* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/580/sekce/vyplata-duchodu-do-zahranici/>

EUROSKOP.cz – Výpočet důchodů u migrujících osob: *Euroskop* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/581/sekce/vypocet-duchodu-u-migrujicich-osob/>

EUROSKOP.cz – Evropské formuláře: *Euroskop* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/728/sekce/evropske-formulare/>

EUROSKOP.cz – Sociální zabezpečení migrujících osob: *Euroskop* [online]. 2010. [cit. 25. 2. 2010]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/677/sekce/socialni-zabezeceni-migrujicich-osob/>

KOORDINACE SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ V EU – BusinessInfo.cz: *BusinessInfo* [online]. 2010

[cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/koordinace-socialniho-zabezeceni-v-eu/1000521/13314/>

LEGISLATION / CASE LAW – EU: *European Commision* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=516&langId=en#>

MODERNIZOVANÝ SYSTÉM SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ PODPORUJE VOLNÝ POHYB OSOB V EVROPSKÉ UNII: *Evropská komise* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/memo09353_cs.htm

MPSV.CZ: Část I: Všeobecná ustanovení: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/550>

MPSV.CZ: Část IV: Administrativní komise sociálního zabezpečení pro migrující pracovníky: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/553>

MPSV.CZ: Část V: Poradní výbor pro sociální zabezpečení migrujících pracovníků: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/554>

MPSV.CZ: Osobní rozsah koordinace: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/540>

MPSV.CZ: Věcný rozsah koordinace – zahrnuté systémy: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/539>

SOCIAL SECURITY SCHEMES AND FREE MOVEMENT OF PERSONS: BASIC REGULATION: *Europa* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_protection/c10_516_en.htm

VAŠE PRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ – EU: *European Commission* [online]. 2010. [cit. 25. 3. 2010]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=26&langId=cs>

Knižní zdroje

KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Praha:ASPI, a.s., 2007. 504 s. ISBN 978–80-7357–276-1

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Vaše práva při pohybu v rámci Evropské unie*. Praha: MPSV, 2002. 40 s. ISBN 80–86552-08X

TOMEŠ, I.; KOLDINSKÁ, K. *Sociální právo EU*. Praha: C. H. Beck, 2003. 284 s. ISBN 80–7179-831–2

Seznam tabulek a grafů

Graf č. 1: Počet vyplácených důchodů v letech 1999 – 2007

Graf č. 2.: Počet důchodců v letech 1999 – 2007

Graf č. 3: Počet došlých žádostí v letech 1999 – 2007

Tabulka č. 3. 1.: Deset států, do kterých Česká správa sociálního zabezpečení v roce 2007 vyplácela nejvíc důchodů

Tabulka č. 3. 2.: Statistické údaje k 31. 12. 2007

Tabulka č. 3. 3.: Deset států, do kterých Česká správa sociálního zabezpečení v roce 2008 vyplácela nejvíc důchodů

Tabulka č. 3. 4: Statistické údaje k 31. 12. 2008

Příloha č. 1.: Důchodové věk v členských státech

V následující tabulce je uveden důchodový věk v jednotlivých členských státech, který je dále rozdělen podle pohlaví.

Země	Muži	Ženy
Belgie	65	61–65
Bulharsko	60	63
Česká republika	60–65	53–65
Dánsko	65–57	62–67
Estonsko	63	60–63
Finsko	65	65
Francie	60	60
Itálie	65	60
Kypr	65	65
Litva	62,5	60
Lotyšsko	62	62
Lucembursko	65	65
Maďarsko	62	62
Malta	61–65	60
Německo	65	65
Nizozemsko	65	65
Polsko	65	60
Portugalsko	65	65
Rakousko	65	60
Rumunsko	65	60
Řecko	65	60
Slovensko	62	62
Slovinsko	64–65	55–61
Španělsko	65	65
Švédsko	65	65
Velká Británie	65	60

Zdroj: ČSSZ – Důchodový věk: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/duchodove-pojisteni/duchodovy-vek.htm>, vlastní zpracování

Příloha č. 2. : Výplata důchodů do zemí Evropské unie k 31. 12. 2007

Členský stát	Počet důchodců
Belgie	62
Bulharsko	1 729
Dánsko	51
Estonsko	0
Finsko	9
Francie	466
Irsko	3
Itálie	100
Kypr	4
Litva	1
Lotyšsko	1
Lucembursko	22
Maďarsko	121
Malta	1
Německo	7 124
Nizozemí	236
Polsko	2
Portugalsko	0
Rakousko	1 443
Rumunsko	1
Řecko	1 181
Slovenská republika	13 101
Slovinsko	147
Španělsko	49
Spojené království	1 448
Švédsko	648
Celkem	27 950
Dílčí důchody vyplácené v ČR	662
ÚHRN	28 612

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

Příloha č. 3.: Výplata důchodů do zemí Evropské unie k 31. 12. 2008

Stát	Počet důchodů
Belgie	74
Bulharsko	1 694
Dánsko	54
Estonsko	0
Finsko	11
Francie	500
Irsko	3
Itálie	128
Kypr	7
Litva	2
Lotyšsko	4
Lucembursko	24
Maďarsko	131
Malta	1
Německo	8 586
Nizozemí	265
Polsko	11 623
Portugalsko	0
Rakousko	1 678
Rumunsko	2
Řecko	1 565
Slovenská republika	14 155
Slovinsko	144
Španělsko	58
Spojené království	251
Švédsko	763
Celkem	41 723
Dílčí důchody vyplácené v ČR	440
ÚHRN	42 163

Zdroj: <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>, vlastní zpracování

Prohlášení o využití výsledků diplomové (bakalářské) práce

Prohlašuji, že

- jsem byl (a) seznámen (a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována V Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....